

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาติไทยมีวัฒนธรรมอันเป็นมรดกที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมายังชนรุ่นหลัง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมและมีการพัฒนาในแต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งในด้านวิถีการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาในการทำมาหากิน การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรมต่าง ๆ ซึ่งนอกจากแสดงว่าสังคมไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีตแล้ว ยังผลให้คนไทยและสังคมไทยมีเอกลักษณ์ที่น่าภูมิใจ ตลอดจนเป็นสิ่งช่วยให้คนไทยเกิดความรักและหวงแหนในถิ่นกำเนิดของตน ไม่ยิ่งหย่อนกว่าชาติอื่น ๆ (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2534) ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมนั้นนอกจากจะมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งที่แสดงถึงความมีอารยธรรมและความเจริญของชาติแล้วยังเป็นรากฐานเสริมสร้างพลังความสามัคคี มีผลต่อความมั่นคงของประเทศด้วย (สิริชัยชาญ พักจำรูญ, 2540)

นอกจากวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมรวมของชาติแล้ว ยังมีวัฒนธรรมย่อยในแต่ละชุมชนที่เรียกว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งส่งผลให้แต่ละชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ เป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน และลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้ก็มีส่วนเกี่ยวพันและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมรวมของชาติ

วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นรูปแบบในการดำรงชีพของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นในรูปแบบการทำมาหากิน ภาษา ความเชื่อ ศิลปะ ครอบครัวยุติธรรม ฯลฯ ที่ทำให้เกิดความสุขกาย สบายใจแก่ชุมชน (นิคม มุสิกคามะ, 2543) รูปแบบการดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชนย่อยต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันนั้น เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและเป็นที่สามารถสังเกตได้ทั่วไป เป็นพื้นฐานของสังคมไทย และมีการสืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง

ปัจจุบันสภาพสังคมไทยได้เน้นไปทางนานาชาติ ให้ความสำคัญกับวัตถุโดยละเลยสิ่งที่เป็นพื้นฐานของสังคมไทย ทำให้ความสนใจด้านศิลปวัฒนธรรมลดน้อยลงไปด้วย ทางด้านการศึกษาที่ยังมีค่านิยมการเรียนเพื่อประโยชน์และความก้าวหน้าของตัวเอง โดยมองข้ามเรื่องความดีงามของจิตใจ สำหรับครูอาจารย์นั้นหากยังคงเพ่งเล็งด้านวัตถุไม่หันมาสอนด้านวัฒนธรรมก็อาจจะทำให้สังคมไทยในอนาคตเกิดความแปรปรวนได้ เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว โรงเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทยให้มาก ไม่เช่นนั้นโรงเรียนก็

อาจจะถูกกระแสของการแข่งขันพัฒนาไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควรได้ (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2536) และนอกจากสภาพที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว รุ่ง แก้วแดง ให้ความคิดเห็นว่า ที่ผ่านมามาประเทศไทยแยกการบริหารในส่วนของศิลปวัฒนธรรมและการศึกษาออกจากกันและมีการเรียนการสอนแค่ในระบบ จึงต้องกำหนดแนวทางด้านการศึกษาให้ครอบคลุมไปถึงศิลปวัฒนธรรมด้วย (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างเสริมวัฒนธรรม การใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ข้อความตอนหนึ่งว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝัง ส่งเสริม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดและพัฒนาศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศโดยตรง จึงได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) ได้กำหนดจุดเน้นในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ให้เป็นรากฐานการดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตไทย โดยในส่วนของนโยบายการปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ได้กำหนดมาตรการในการจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชน ได้ร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟู โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความสมบูรณ์ด้านการท่องเที่ยวมากที่สุดประเทศหนึ่ง มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามจำนวนมาก และเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ข่อมส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีระหว่างคนในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการขาดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตั้งเป้าหมายปี พ.ศ. 2541 – 2546 ว่าเป็นปี “เที่ยวไทย รักไทย” คือ ให้การท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ของแผน 6 ปี ดังนี้

1. ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธรักษามรดกด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชาติ
2. ให้การท่องเที่ยวเป็นสวัสดิการแก่ประชาชนคนไทย
3. ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการกระจายรายได้ และอาชีพแก่ประชาชนในชนบทอย่างทั่วถึง
4. ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และลดภาระด้าน สิ่งแวดล้อม

ดังนั้น บทบาทของการท่องเที่ยวที่จะเอื้ออำนวยด้านอนุรักษสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมอย่างแท้จริงก็คือ การส่งเสริมการวางแผนในการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม เกิดการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน

การเดินทางท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย “เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อธำรงรักษามรดกอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่และยังสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วได้ในขณะเดียวกัน” โดยเฉพาะเยาวชนเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าที่สุด เป็นความหวังและกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งในปัจจุบันเยาวชนเดินทางท่องเที่ยวกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อการศึกษาหาความรู้ ในรูปแบบของการทัศนศึกษา การดูงาน หรือการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจึงเป็นประเด็นหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้สนองตอบต่อแนวคิดข้างต้น โดยได้กำหนดให้เยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ที่มุ่งหวังให้เดินทางอย่างถูกวิธีเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนให้กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นสื่อในการพัฒนาความรู้ สติปัญญา จิตใจ และบุคลิกภาพของเยาวชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย , 2542)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) นับเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ราชไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) ได้กล่าวถึง ความหมาย แนวคิด และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิม มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานต่อการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ

แนวคิดสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม
2. การท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และได้ประสบการณ์ใหม่
3. ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาท มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดทำ ร่วมได้รับผลประโยชน์

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งที่มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของผู้คนเป็นแกนนำ (Culture – based Tourism)

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางที่ได้รับความประทับใจ มีความรู้ด้านสุนทรียศิลป์ ประณีตศิลป์ วิจิตรศิลป์ (Fine Art Education – based Tourism)
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น (Local Wisdom and Folklore Education – based Tourism)
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการจัดการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการ (Local People Participation)
5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการจัดการที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม (Environmental Tourism Management) เพื่อให้การท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นเป็นไปอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Management)

สุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานจังหวัดหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอนว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร อาศัยเพียงข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี และคำบอกเล่าของผู้สูงอายุที่เล่าต่อ ๆ กันมา (Tourism Authority of Thailand,1999) ดังที่ สิริ ผาสุก (2537) กล่าวว่า เมืองสุรินทร์นั้นเคยเป็นบ้านเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลายาวนานแล้ว จึงทำให้เกิดการสร้างสรรค์ด้านศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ มากมาย ศิลปหัตถกรรม การทอผ้าไหมมัดหมี่ การทำเครื่องประดับเงิน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับการแสดงต่าง ๆ นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนโบราณทั้งสิ้น ซึ่งบัดนี้ถือเป็นมรดกโลกแล้ว

ในเขตอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ หมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านชาวส่วยหรือชาวกูย มีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีโบราณสถานที่สำคัญที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน มีแหล่งเก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่สำคัญอันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในชุมชน ชาวกูยแต่เดิมมีอาชีพในการคล้องช้าง ฝักช้าง และเลี้ยงช้าง ซึ่งปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ยังมีการเลี้ยงช้างในบางพื้นที่ เช่น บ้านกระโพ บ้านอาคุณ บ้านตาทิต บ้านสาลา บ้านกุง บ้านกระเจา และบ้านตากกลาง โดยเฉพาะหมู่บ้านตากกลาง เป็นหมู่บ้านที่มีการเลี้ยงช้างบ้านมากที่สุดในประเทศไทย ซึ่งเป็นบริเวณถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวกูยหรือเชื้อสายกูยกลุ่มใหญ่ เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตอันงดงามระหว่างคนกับช้าง เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมที่งดงาม มีงานประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น ประเพณีบวชนาคแห่ช้าง ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวกูยตั้งแต่อพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่แห่งนี้ มีการรวมความเชื่อและศรัทธาปฏิบัติเข้าด้วยกันอย่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชนของตนเอง

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้จัดสร้างศูนย์ศึกษาขึ้นในหมู่บ้านช้าง ตามโครงการสร้างโลกใหม่ให้ช้างไทย เพราะพบว่า ช้างไทย สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ที่สุดในโลกกำลังเกิดปัญหาวิกฤต เช่น การขาดแคลนอาหาร

ไม่มีทำเลในการเลี้ยง ปัญหาการลักลอบตัดงาช้าง ปัญหาการบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ช้างจำนวนมาก ถูกเร่ร่อน อพยพไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา โดยเฉพาะวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมของ ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาและส่งเสริมหมู่บ้านตากกลางให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในศูนย์ศึกษา จึงมีพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมความรู้เกี่ยวกับช้าง อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการคล้องช้าง ภาพวิถีชีวิตในชุมชนในการเลี้ยงช้าง นอกจากนี้มีการจัดแสดงช้างเพื่อให้ความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน ซึ่งจังหวัดสุรินทร์ได้พัฒนาหมู่บ้านช้างเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ

จากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบ้านตากกลางและชุมชนใกล้เคียงในเขตอำเภอท่าตูม ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่าสมควรที่จะได้รับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม และภูมิปัญญาของชาวท้องถิ่นให้คงอยู่ และเป็นการส่งเสริมงานประเพณีทางพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนตลอดไป (ขนิษฐา สุวรรณชาติ, 2543)

ปัจจุบันสถานะสิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวส่วย ให้หันมาสนใจสภาพสังคมภายนอกมากขึ้น แทนจะไม่มีเวลาดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม ส่วรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษา อบรมตามแบบสมัยใหม่ อันได้รับอิทธิพลจากตะวันตกด้วยแล้ว มักจะมีทัศนคติในทำนองดูถูกเหยียดหยาม หรือมองข้ามความสำคัญของตนเอง ไม่เห็นความจำเป็นที่จะศึกษาสืบทอดเรื่องราวในอดีต และจากการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อหาภาวะการรับรู้ข้อมูลทางวัฒนธรรม พบว่า ชาวกลุ่มแม่น้ำมูลมีภาวะการรับรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์พันธุตนเองต่ำมาก ความรู้ความเข้าใจโบราณสถาน โบราณวัตถุอันเป็นมรดกรูปธรรมทางวัฒนธรรมของเผ่าพงศ์ตนอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก (เจริญ ไวรวิจกุล และคณะ, 2533) และจากการแสดงความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับ “เยาวชนกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” พบว่า วันนี้เยาวชนไทยเป็นหน้าหน้าหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้นว่าหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตน่าศึกษา แหล่งผลิตหัตถกรรม โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ และวัด เป็นต้น แต่ชอบไปเที่ยวตามแหล่งบันเทิง และหากใครคิดเสนอให้ไปชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดูเหมือนจะเป็นคนครี ล้าสมัย (ภูธร ภูมะธน , 2543)

จากภาวะดังกล่าว เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรต้องมีแนวทางในการร่วมมือกันส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษาต้นตัว มีการเรียนรู้เรื่องราววัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะอนาคตข้างหน้าวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเหล่านี้อาจสูญหายไปเหลือไว้ให้ลูกหลานสืบทอดต่อไป

การศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์พร้อมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นนักเรียนในระดับประถมศึกษาจึงเป็นวัยที่ควรได้รับการส่งเสริมความเข้าใจ และตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำมาซึ่งการทำนุบำรุง เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ดังที่ ชัยพร วิชชาวูธ (2526) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งที่มีความ

สำคัญต่อการสร้างเสริม ปลูกฝังวัฒนธรรมให้แก่เด็กไม่น้อยกว่าสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา เพราะรากฐานของการมีวัฒนธรรมที่ดีจะเริ่มก่อขึ้นตั้งแต่เยาว์วัย เด็กจะเรียนรู้คุณงามความดี และมองเห็นความแตกต่างของสิ่งดี ชั่ว ถูก ผิด โดยการเรียนรู้จากบุคคล และสิ่งแวดล้อมที่ละน้อย ๆ

การจัดการศึกษาทุกระดับนั้นย่อมต้องการให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งบลูม (Bloom,1956) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ จุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านความรู้ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายทางด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านการปฏิบัติ การกระทำ และจุดมุ่งหมายทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หรือด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติ

การส่งเสริมให้นักเรียนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น เป็นจุดมุ่งหมายทางด้านจิตใจที่ครูจำเป็นต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมมาส่งเสริม ปลูกฝัง และจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียน

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้จัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 โดยอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งมีวัตถุประสงค์ระบุไว้ว่ามุ่งให้ผู้เรียนรักศิลปะ ชื่นชมขนบธรรมเนียมประเพณี การดำรงชีวิตแบบไทย ดำรงรักษาปกป้องสิ่งอันมีค่าอันเป็นมรดกล้ำค่าของสังคมไทย (กรมวิชาการ,2534) แต่ในทางปฏิบัติครูจะสอนจากเนื้อหาที่จำกัด และใช้วิธีสอนเน้นเนื้อหา ครูเป็นศูนย์กลาง มีการอภิปรายบ้าง ซึ่งการสอนแบบนี้ไม่ได้เอื้อต่อการนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติใช้จริง ทั้งความรู้และประสบการณ์ที่ได้ยังไม่มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงของนักเรียนในสังคมเท่าที่ควร (พัดชา กวางทอง,2534)

เมื่อกล่าวถึงการปลูกฝังเรื่องคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ครูบางท่านอาจจะคิดถึงการเรียนการสอนเนื้อหาตามตำรา การประเมินความรู้ ความเข้าใจจากการทดสอบซึ่งแท้ที่จริงแล้ว ผลการประเมินดังกล่าว ยังไม่อาจจะบ่งชี้ถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความซาบซึ้งและมองเห็นคุณค่าได้ การเรียนการสอนที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย ครูควรจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างประสบการณ์ ในการรับรู้ถึงคุณค่า ความดี ความงาม และความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม โดยอาจสอดแทรกในทุกกลุ่มวิชาในระดับประถมศึกษา และสามารถจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ (กรมวิชาการ, 2539) กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการช่วยเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ตลอดจนสมรรถภาพด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่การเรียนการสอนในหลักสูตรไม่สามารถจัดให้ตรงตามจุดมุ่งหมายได้ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยกำหนดเป็นระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532 (สุพิน บุญชูวงศ์ ,2542)

การศึกษานอกห้องเรียนเป็นวิธีการหนึ่งของการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาในห้องเรียน โดยหมายความครอบคลุมการศึกษาที่อยู่นอกห้องเรียนทั้งหมดทุกสาขาวิชาในหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด (Hammerman, 1973) ซึ่งการศึกษานอกสถานที่เป็นวิธีการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่ทำให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน และเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานอกห้องเรียนที่ครูสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พัฒนาทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมได้เป็นอย่างดี แต่ในการจัดการศึกษานอกสถานที่นั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มักคิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก ต้องรับผิดชอบมาก ดังที่ สมสิทธิ์ จิตรสถาพร (2535) กล่าวถึงข้อจำกัดของการศึกษานอกสถานที่ว่าต้องเสียเวลามาก บางแห่งที่ไปศึกษานอกสถานที่นั้น อาจจะทำให้ประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักเรียนได้ไม่เต็มที่

ด้วยแนวคิดและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยวิธีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ถูกต้อง ซึ่งนอกจากจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวแล้ว นักเรียนยังได้มีกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมอีกด้วย

ผู้วิจัยสนใจเลือกศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เป็นนักเรียนที่ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยในหลักสูตรอันมีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มีประสบการณ์ทางสังคมมากกว่าระดับชั้นอื่น ๆ สามารถควบคุมตนเองได้ และมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนได้ดีในขณะศึกษาและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังที่ สุชา จันท์ธรม (2541) กล่าวว่า เด็กวัยนี้มีทักษะในการใช้ภาษาดีขึ้นสามารถใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาในระดับความสามารถของตน สามารถทำตามคำสั่งได้สนใจเรื่องที่เป็นจริง รักธรรมชาติ และการท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนที่อยู่ในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่สุดของจังหวัดสุรินทร์ ตามโครงการการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่มองข้ามความสำคัญของชุมชนในการสืบสานวิถีชีวิตที่ดั้งเดิม และเป็นแนวปฏิบัติที่โรงเรียนสามารถนำไปจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน ในอันที่จะช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน และประเทศ ให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สมมติฐานของการวิจัย

งานวิจัยเกี่ยวกับประสบการณ์ตรงที่ยอมรับกันแพร่หลาย คือ การเปรียบเทียบประสบการณ์ของผู้เรียน โดยพบว่า ผู้ที่เรียนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมจะมีประสบการณ์มากกว่าผู้ที่เรียนจากสิ่งที่เป็นนามธรรม เจ้าของแนวความคิดนี้คือ เอดการ์ เดล (Edgar Dale) แห่งมหาวิทยาลัยโอไฮโอ สหรัฐอเมริกา (อ้างถึงใน ชัยขงค์ พรหมวงศ์, 2521)

ลัดดาวัลย์ กัณหาสุวรรณ และคณะ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการใช้บทปฏิบัติการนำเที่ยว เพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมในระดับประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งบทปฏิบัติการนำเที่ยวในระดับประถมศึกษาตอนปลายมี 4 เรื่อง คือ การนำเที่ยวรอบ ๆ โรงเรียน นำเที่ยวสวนสัตว์ นำเที่ยวโชคหินชายฝั่งทะเล และนำเที่ยวอุทยานแห่งชาติสามหลั่น ผลการวิจัยพบว่า บทปฏิบัติการนำเที่ยวเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมครั้งนี้ ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านผลสัมฤทธิ์ทั้งหมด และมีบางเรื่องที่ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านเจตคติที่พึงประสงค์สูงขึ้นมาก

เรซ (Raze, 1990) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของโปรแกรมสิ่งแวดล้อมศึกษานอกสถานที่ของโรงเรียนรัฐบาลที่มีต่อทัศนคติของนักเรียนเกรด 5 ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติในการมีส่วนร่วมอยู่ในด้านบวก ทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง กลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ทัศนคติของนักเรียนเพิ่มขึ้นในทางบวกเมื่อได้รับประสบการณ์จากโปรแกรมสิ่งแวดล้อมศึกษานอกชั้นเรียน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานไว้ว่า คะแนนความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 หลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
2. ระยะเวลาในการทดลอง ใช้เวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันพุธ วันศุกร์ และวันเสาร์ โดย วันพุธและวันศุกร์ ทดลองตั้งแต่เวลา 16.00 – 18.00 น. (2 ช.ม.) วันเสาร์ทดลองตั้งแต่เวลา 9.00 – 12.00 น. (3 ช.ม.) รวมสัปดาห์ละ 7 ชั่วโมง
3. เนื้อหาเรื่องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีในท้องถิ่น และวิถีชีวิตในชุมชน
4. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย
 - 4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ โปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - 4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อตกลงเบื้องต้น

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีระดับพัฒนาการทุกด้าน และมีประสบการณ์ทางสังคมเพียงพอในการศึกษา เรียนรู้ และมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำจำกัดความของการวิจัย

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนที่เกิดจากความรู้ ความคิด และการแสดงออกของชาวบ้านจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะปรากฏให้เห็นในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีในท้องถิ่น และวิถีชีวิตในชุมชน

ความตระหนัก หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นในการเลือกปฏิบัติ การเห็นคุณค่าต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การเห็นคุณค่าของการดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 4 ด้าน คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งวัดได้จากแบบวัดความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

การส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งใช้ขั้นตอนจากการบูรณาการระหว่าง การศึกษานอกสถานที่และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นกระตุ้นและให้ประสบการณ์ก่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขั้นเตรียมการก่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขั้นให้ความรู้และวิธีปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขั้นศึกษาและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และขั้นสรุปและรายงานผล

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเรียนรู้วัฒนธรรมจากประสบการณ์ตรง เป็นการเดินทางเพื่อชื่นชมความงาม และวิถีชีวิตของประชาชนตามเมืองและแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ และเพื่อศึกษาเรียนรู้สภาพวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งยึดหลักการดำเนินการตามองค์ประกอบดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งที่มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์เป็นแกนนำ (Culture – based Tourism)
2. เป็นการเดินทางที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความประทับใจ มีความรู้ด้านสุนทรียศิลป์ ประณีตศิลป์ และจิตรศิลป์ (Fine Art Education – based Tourism)
3. เป็นการเดินทางเพื่อให้นักเรียนได้มีกระบวนการในการศึกษาและเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นในเขตอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ (Local Wisdom and Folklore Education – based Tourism)
4. เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการ (Local People Participation) ทั้งในส่วนของ การแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักเรียน
5. เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น (Environmental Tourism Management) เพื่อให้ การท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นเป็นไปอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Management)

สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ใน 4 ด้าน คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตในชุมชน โดยที่

โบราณสถาน หมายถึง ปราสาทนางบัวตุม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

โบราณวัตถุ หมายถึง วัตถุประณีตต่าง ๆ ที่จำเป็นใช้ในการคล้องช้างของชาวบ้านในชุมชนสมัยก่อน ซึ่งรวบรวมไว้ที่ ศูนย์ศึกษา อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

ประเพณีท้องถิ่น หมายถึง การแสดงความเชื่อและศรัทธาที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ด้วยการจัดงานประเพณีกวยอาเจียง เพื่อแสดงความผูกพันระหว่างคนกับช้าง และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ช้างในชุมชน

วิถีชีวิตในชุมชน หมายถึง สภาพการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความผูกพันกับช้าง โดยที่ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีการเลี้ยงช้างไว้ในหมู่บ้าน

โปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง แผนการกำหนดขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้อย่างเป็นระบบตามขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 โดยจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรสัปดาห์ละ 3 วัน ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายในโปรแกรม การกำหนดลักษณะของโปรแกรม การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม การกำหนดเนื้อหาในโปรแกรม การกำหนดการดำเนินกิจกรรมในโปรแกรม และการกำหนดการประเมินผลโปรแกรม

การพัฒนาโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การสร้างโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แล้วดำเนินการตามขั้นตอนของโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นกระตุ้นและให้ประสบการณ์ก่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขั้นเตรียมการก่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขั้นให้ความรู้และวิธีปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขั้นศึกษาและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และขั้นสรุปและรายงานผล นำผลที่ได้จากการประเมินผลไปปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมไว้ใช้ต่อไป

วิทยาการชุมชน หมายถึง วิทยาการที่ให้การอบรมแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่นักเรียนในชั้นฝึกอบรมแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ หรืออาศัยอยู่ในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ใฝ่รับการอบรมแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีประสบการณ์ในการเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มัลกุเทศก์ชุมชน หมายถึง ผู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับนักเรียนในชั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน และมีประสบการณ์ในการบรรยาย แนะนำความรู้ให้กับนักเรียนในขณะท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผู้นำชุมชน หมายถึง คณะกรรมการโรงเรียนบ้านกระโพ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล และกรรมการหมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 5 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ศึกษาตำรา บทความ เอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 เก็บข้อมูลพื้นฐาน โดยการสอบถามความคิดเห็นผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง นักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้นำชุมชนเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

2. การสร้างโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม การส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2 สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดของโปรแกรมยึดตามรูปแบบของไทเลอร์ (Tyler, 1930 อ้างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2535) ประกอบด้วยกำหนดเป้าหมายของโปรแกรม กำหนดลักษณะของโปรแกรม กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียน กำหนดเนื้อหา กำหนดการดำเนินกิจกรรมในโปรแกรม และกำหนดการประเมินผลโปรแกรม

2.3 สร้างเอกสารและสื่อของโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วย แผนกิจกรรม และเครื่องมือประเมินผล

2.4 นำเครื่องมือที่ใช้ในโปรแกรมทั้งหมดที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านหลักสูตร และการสอน ด้านวัฒนธรรม และด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 1 ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำแผนกิจกรรมจำนวน 1 แผน และแบบวัดความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้

กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 โรงเรียนบ้านตากกลาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร

2.5 นำผลที่ได้จากการทดลองใช้โปรแกรม มาปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 2 ก่อนนำไปทดลองใช้กับตัวอย่างประชากรจริง ซึ่งได้แบบวัดความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ ซึ่งมีค่าระหว่าง 1.76 - 8.71 และได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงทั้งฉบับ 0.90

3. การทดลองใช้โปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.1 ประชากรและตัวอย่างประชากร

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนบ้านกระโพ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 18 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติดังนี้คือ 1) เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 โรงเรียนบ้านกระโพ 2) สมัครใจในการเข้าร่วมโปรแกรม และ 3) ได้รับความเห็นชอบจากผู้ปกครองในการเข้าร่วมโปรแกรม

3.2 การดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1) เริ่มทดลองจัดกิจกรรมตามขั้นตอนในโปรแกรม ตามแผนกิจกรรม 12 แผน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นเวลา 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ในวันพุธและวันศุกร์ทดลองตั้งแต่เวลา 16.00 – 18.00 น. วันเสาร์ทดลองตั้งแต่เวลา 09.00 – 12.00 น. ซึ่งใช้เวลานอกเวลาเรียนปกติ

2) สังเกตพฤติกรรมนักเรียนในระหว่างท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และบันทึกข้อสังเกตต่าง ๆ ที่พบเกี่ยวกับโปรแกรมตลอดระยะเวลาในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3) วัดความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนทั้ง 18 คน โดยให้นักเรียนทำแบบวัดความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และทำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับโปรแกรม

3.3 การประเมินผลโปรแกรม

1) ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมในโปรแกรม จากคะแนนความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และจากพฤติกรรมนักเรียนขณะท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2) ประเมินผลโปรแกรมจากความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในโปรแกรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และประเมินผลจากความประทับใจของนักเรียนในขณะศึกษาและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4. การปรับปรุงโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดโปรแกรม มาปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรม ในด้านขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ประเด็นคำถามในช่วงการจัดกิจกรรมก่อนและหลังการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และปรับปรุงเครื่องมือค้นคว้าสำหรับนักเรียนเพื่อใช้ในการค้นคว้าในชั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ซึ่งประกอบด้วยแบบสังเกตสภาพของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน) ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วนำเสนอโปรแกรมฉบับสมบูรณ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงผลของการนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาใช้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
2. ได้โปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในการส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางให้ครูสามารถพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความตระหนักในด้านอื่น ๆ ให้กับนักเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน
4. ได้กระตุ้นความสนใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาวิจัย หรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษาของไทยในชั้นประถมศึกษา และในชั้นที่สูงขึ้นให้กว้างขวางต่อไป